

Смульська Алла Василівна

*доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету,
ХНУ імені В. Н. Каразіна, кандидат педагогічних наук, доцент,
e-mail: allasm1@ukr.net*

ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО ЗРІЛОЇ ПРАВНИЧОЇ ЕЛІТИ

У контексті сучасних соціальних, політичних і культурних викликів юридична освіта повинна розвиватися не лише як технічна підготовка правників, а й як процес глибокого гуманітарного формування особистості.

Відповідно до Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття») «гуманітаризація освіти покликана формувати цілісну картину світу, духовність, культуру особистості й планетарне мислення» [1].

Таким чином, гуманітаризація юридичної освіти означає повернення до її людського, духовного, морального виміру – формування не просто фахівців-практиків, а правничої еліти, здатної нести відповідальність, бути етичним лідером і служителем справедливості.

Гуманітаризація освіти – це інтеграція гуманітарних цінностей і дисциплін у контент навчання, що сприяє формуванню критичного мислення, духовної культури й етичної самосвідомості студента.

У контексті юридичної освіти ці педагогічні засади передбачають не лише вивчення нормативних актів, але й історії права, філософії права, етики, культурології – тобто «людинознавчих» елементів, які збагачують правознавчий світогляд.

Інколи програми юридичної освіти зосереджені на формальному засвоєнні законодавства та практичних навичках, але ігнорують розвиток ціннісно-морального компоненту. Наслідком може бути підготовка правників, які не усвідомлюють соціальну, морально-етичну відповідальність у своїй професії.

Варто пам'ятати, що в суспільстві завжди існує проблема низького рівня правової культури, байдужості до верховенства права, корупційних ризиків.

Формування правничої еліти, яка має глибоке праворозуміння й високу духовність, є стратегічно важливим для посилення правової держави. Також слід враховувати, що навчальні плани інколи не мають достатньо курсів етики, деонтології, філософії права, а викладачі не завжди виступають моральними наставниками для своїх студентів.

Гуманітаризація стимулює введення курсів, присвячених правовій філософії, історії права, етиці професії. Ці дисципліни сприяють розвитку не лише інтелекту, а й морального погляду студента на право.

Юридичні освітні установи повинні створювати системи виховання, де викладачі є наставниками, а не просто ретрансляторами знань. Це можуть бути дискусійні клуби, етичні семінари, волонтерська правнича діяльність.

Включення історико-правової перспективи допомагає студентам усвідомити розвиток інститутів права, роль цивілізаційних змін, а також те, як моральні концепції впливали на право в різні епохи.

Деонтологічний підхід – дотримання моральних обов'язків фахівця – важливий для підготовки юристів, які не лише вміють застосовувати закон, а й роблять це відповідально.

Гуманізація правничої освіти сприяє формуванню правничої еліти, здатної бути моральним лідером у суспільстві – лідером, який розуміє, що право – це не лише правила, а засіб служіння людині, справедливості та громаді.

У проєкті концепції розвитку юридичної освіти (в Україні – А. С.) підкреслюється те, що «правничі школи мають готувати правників з високими етичними та моральними цінностями» [2].

Законодавчі та освітні документи акцентують на важливості морально-етичної культури викладачів і студентів. Наприклад, педагогічні методики закладів вищої освіти передбачають ціннісно-смісловий і морально-етичний зміст навчання як провідний компонент. Освітні методики, спрямовані на гуманізацію, включають створення суб'єкт-суб'єктного навчального процесу, де студенти і викладачі взаємодіють як особистості.

Таким чином, у навчальних планах юридичних факультетів має бути достатня кількість гуманітарних дисциплін (філософія права, етика, історія права, деонтологія тощо). Також необхідно організовувати тренінги, семінари та курси підвищення кваліфікації для викладачів, щоб вони могли ефективно вести гуманітарні та морально-етичні курси. Діяльність юридичних клінік, запровадження волонтерських програм, участь у правозахисних проєктах допомагатиме студентам застосовувати знання на практиці, одночасно формуючи моральну відповідальність. Також необхідно застосовувати механізми моніторингу правової культури та праворозуміння студентів (опитування, інтерв'ю, аналіз поведінкових проявів) для оцінки впливу гуманітаризації. Також слід урахувати, що інколи відбувається свідоме скорочення гуманітарних курсів як «нефахових» або «неважливих» для практичної підготовки юристів або може бути не достатньо професійних кадрів для викладання гуманітарних дисциплін. Тож важливо встановити справедливий баланс між практичними знаннями й ціннісним компонентом: потрібно знайти ефективне поєднання так, щоб гуманітаризація не знецінила професійну підготовку, і навпаки – технічна підготовка не «витіснила» ціннісні дисципліни.

Гуманітаризація юридичної освіти – це стратегічно важливий напрям у формуванні правничої еліти, яка не лише володіє професійними навичками, а й має глибоке моральне самоусвідомлення, етичну культуру, відповідальність перед суспільством. Саме така «духовно зріла» правнича еліта здатна підтримувати й розвивати правову державу, зміцнювати верховенство права та сприяти побудові справедливого суспільства.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>.
2. Проєкт концепції розвитку юридичної освіти. URL: https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75465.html.